

Els ocells del Bosc de Poblet.

Màrius Domingo de Pedro

Paraules-clau. Bosc de Poblet, ornitofauna, monitoratge.

Resum.

En aquest treball s'intenta de donar unes primeres dades sobre el poblament ornitològic del Paratge Natural d'Interès Nacional (a partir d'ara PNIN) de la Vall del Monestir de Poblet i de les reserves naturals del Barrancs dels Torners i del Titllar. Amb l'esperança d'aportar alguna llum en el buit impressionant que s'observa en el coneixement, o, si més no, en la divulgació del coneixement d'aquest camp.

En concret, s'aporten dades obtingudes en la realització d'una quadrícula del projecte de Seguiment d'Aus Comunes Reproductores a Espanya (a partir d'ara SACRE). Aquesta quadrícula té sis estacions que són limítrofs amb el PNIN de Poblet, per la qual cosa les dades obtingudes al llarg de sis anys (del 1998 al 2003 inclosos) Concretament, s'han detectat 1.214 exemplars d'ocells nidificants de 48 espècies diferents, a més de 25 espècies més, observades dins l'espai però fora de les estacions d'escolta. Això suposa un total de 73 ocells possibles nidificants. Són el volum més important d'observacions d'ocells a la zona de què es disposa actualment.

Destaca la presència del pica-soques blau, la piula dels arbres, el mosquiter ibèric i el picot garser petit, i sobta el fet de no haver detectat cap exemplars del gènere *Lanius* i l'escassetat del colltort, sols detectat en una ocasió.

Introducció.

Des de fa una colla d'anys (finals dels anys 70), venim estudiant el poblament de fauna vertebrada a les Muntanyes de Prades, i hem notat una total manca d'informació sobre poblament faunístic en general de la zona, cosa que no deix de ser sorprenent i curiosa, sobretot si considerem el gran interès faunístic que presenta.

Amb aquestes premisses, hem intentat de solucionar una mica aquest problema amb la publicació de diversos treballs que reflecteixen el resultat de les nostres observacions, podríem dir que el màxim exponent en aquest camp és el llibre "Muntanyes de Prades. Paisatge i Fauna" publicat el 1999, però hi ha molts altres exemples que toquen la zona directament o indirecta.

Més recentment, amb l'augment de l'atenció rebuda pel PNIN del Monestir de Poblet, el qual fins i tot ha augmentat en la seva superfície amb la inclusió de les reserves de fauna del Barranc dels Torners i de la Vall del Titllar, també creiem que és gairebé intolerable que no hi hagi cap treball publicat sobre aquest sector concret de les Muntanyes de Prades. Així és que, tot i que no ens interessa massa que se centri l'atenció de forma prioritària precisament en la zona més protegida d'aquestes Muntanyes, hem cregut important de publicar unes primeres dades sobre presència d'ocells, dades que han estat obtingudes al llarg de la temporada de cria durant sis anys, i que representen un volum considerable i divers.

Es considera important d'establir alguna mena de monitoratge de les poblacions de vertebrats, i especialment d'ocells en ser les més fàcilment detectables, per tal de determinar l'estat de conservació i les possibles afectacions que es produeixin a l'espai.

Àrea d'estudi.

El PNIN de la Vall del monestir de Poblet es troba situat dins la serralada Prelitoral Catalana (Catalànids), més concretament dins el sistema de les Muntanyes de Prades, als termes municipals de Vimbodí i l'Espluga de Francolí, a la comarca de la Conca de Barberà.

El seu estatus de protecció es basa en la Llei 22/1984, de 9 de novembre i en el Decret 279/1998, de 21 d'octubre. Val a dir, també, que el Monestir de Poblet és Patrimoni de la Humanitat de la Unesco des de 1986.

Aquest paratge, que ocupa una superfície de 2.460,2 Ha pel que fa al PNIN, més 654,5 de la Reserva Natural Parcial del Barranc dels Torners i 264,5 de la RNP de la Vall del Titllar. És ocupat pel que fa a vegetació, majoritàriament per alzinar i pineda primària de pi roig, concretament Alzinar amb arbocer, aquest és un dels alzinars més bells i ben conservats del nostre país, amb uns exemplars únics i una cobertura vegetal gairebé total. Igualment, la Pineda primària de pi roig és espectacular, amb exemplars de gran talla i una cobertura total.

De tota manera, no ens entretindrem a descriure la vegetació, molt més ben estudiada que la fauna.

Metodologia, projecte SACRE.

El projecte SACRE, dut a terme per la Societat Espanyola d'Ornitologia (SEO) i coordinat a Catalunya per l'Institut Català d'Ornitologia (ICO), pretén controlar la presència i abundància de les espècies d'ocells no rares a l'època de cria a la Península Ibèrica. Per tal de poder utilitzar les dades obtingudes com a eina per a avaluar l'estat dels ecosistemes.

Amb aquesta finalitat, s'han seleccionat a l'atzar, mitjançant un programa informàtic, quadrícules de 5X5 Km del reticle UTM de la cartografia de l'estat espanyol.

Dins aquestes quadrícules, cal marcar un itinerari compost per un mínim de 20 estacions d'escolta, separades aproximadament 1 Km entre elles. En cada estació, s'han de comptabilitzar tots els ocells vistos i/o escoltats dins el radi de menys de 15 m per una banda, i fora d'aquest radi per una altra. És a dir, s'han d'anotar tots els ocells detectats, de totes les espècies.

S'ha intentat d'adjudicar cadascuna d'aquestes quadrícules a ornitòlegs locals, de manera que, de forma altruista controlin mitjançant dues sortides cada temporada de cria, amb el mètode de les estacions d'escolta, les espècies d'ocells nidificants presents i la seva abundància.

Les sortides es fan sempre començant amb la sortida del sol, per tal de poder acabar, en qualsevol cas, abans de les 11 hores oficials, és a dir, abans de les 9h solars.

Contrastant les dades obtingudes al llarg de cada any, el treball serà més útil com més temps cobreixi, i tenint sempre ben present qualsevol variació que hi hagi hagut en l'hàbitat, es podrà conèixer la influència que tenen aquests canvis en el poblament ornític i avaluar, en qualsevol cas, el declivi o l'expansió poblacional de totes aquestes espècies.

Fins i tot es pot arribar a determinar quines espècies són més sensibles als canvis per tal de conèixer quines són més útils alhora d'avaluar l'estat ambiental d'un indret, és a dir, quina és la seva utilitat com a indicadors ambientals.

Com s'ha dit, doncs, el mètode és el d'estacions d'escolta, es determinen diversos punts concrets al llarg d'un recorregut dins la quadrícula, i en aquests punts s'hi està cinc minuts anotant tots els contactes visuals i auditius, separant els obtinguts a menys de 15 m dels efectuats a més de 15 m. L'observador resta fix en el lloc.

En el cas concret del PNIN, les visites han estat realitzades els dies 11.4.1998, 10.6.1998, 2.5.1999, 21.5.1999, 15.5.2000, 16.6.2000, 7.5.2001, 1.6.2001, 18.5.2002, 12.6.2002, 25.4.2003 i 16.6.2003.

Resultats.

Com s'ha dit, les dades corresponen a un total de 6 anys, amb dos recorreguts cada any, des del 1998 fins el 2003, tots dos inclosos. Si multipliquem per les 6 estacions que corresponen al PNIN, tenim un total de 72 estacions d'escolta de 5 minuts cadascuna en temporada de cria, el total d'ocells observat dins les estacions és de 1.214, pertanyents a 48 espècies diferents, més 25 espècies que s'han observat fora de les estacions però dins l'espai. Això dona un total de 73 espècies, no oblidem que es tracta en tots els casos d'ocells nidificants. Com es pot observar, el volum de dades és considerable, i com es podrà apreciar en els següents capítols, la importància de les espècies detectades també és prou gran.

Espècies.

Les espècies observades són, per ordre alfabètic:

S'anota el nom català, el científic, el nombre de contactes, el percentatge respecte al total (en els 5 primers), i si l'espècie és protegida o no.

Ocells

Nom vulgar	Nom científic	Núm.	%	Prot.
Abellerol (insectívor)	<u><i>Merops apiaster</i></u>	3		Sí
Ballester	<u><i>Apus melba</i></u>	5		Sí
Bitxac comú	<u><i>Saxicola torquatus</i></u>	3		Sí
Bosqueta vulgar	<u><i>Hippolais polyglotta</i></u>	9		Sí
Bruel	<u><i>Regulus ignicapilla</i></u>	33		Sí
Cadenera	<u><i>Carduelis carduelis</i></u>	22		No
Cargolet	<u><i>Troglodytes troglodytes</i></u>	53		Sí
Colltort	<u><i>Jynx torquilla</i></u>	1		Sí
Corb	<u><i>Corvus corax</i></u>	1		No
Cotxa cua-roja	<u><i>Phonicurus phoenicurus</i></u>	4		Sí
Cruixidell	<u><i>Emberiza calandra</i></u>	3		Sí
Cucut	<u><i>Cuculus canorus</i></u>	23		Sí
Cuereta blanca	<u><i>Motacilla alba</i></u>	1		Sí
Estornell (omnivor)	<u><i>Sturnus vulgaris</i></u>	8		No
Falciot comú	<u><i>Apus apus</i></u>	21		Sí
Gafarró	<u><i>Serinus serinus</i></u>	15		Sí
Gaig (omnivor)	<u><i>Garrulus glandarius</i></u>	45		No
Gratapalles	<u><i>Emberiza cirulus</i></u>	16		Sí
Griva	<u><i>Turdus viscivorus</i></u>	6		No
Mallerenga blava	<u><i>Parus caeruleus</i></u>	42		Sí
Mallerenga carbonera	<u><i>Parus major</i></u>	64		Sí
Mallerenga cuallarga	<u><i>Aegithalos caudatus</i></u>	25		Sí
Mallerenga emplomallada	<u><i>Parus cristatus</i></u>	36		Sí
Mallerenga petita	<u><i>Parus ater</i></u>	71	5,8	Sí
Merla comuna	<u><i>Turdus merula</i></u>	81	6,7	Sí
Mosquiter ibèric	<u><i>Phylloscopus ibericus</i></u>	2		Sí
Mosquiter pàl·lid	<u><i>Phylloscopus bonelli</i></u>	43		Sí
Oriol	<u><i>Oriolus oriolus</i></u>	2		Sí
Perdiu roja (granívors)	<u><i>Alectoris rufa</i></u>	3		No
Pica-soques blau	<u><i>Sitta europaea</i></u>	3		Sí
Picot garser gros(insectívor)	<u><i>Dendrocopos major</i></u>	20		Sí
Picot garser petit	<u><i>Dendrocopos minor</i></u>	1		Sí
Pinsà (granívor)	<u><i>Fringilla coelebs</i></u>	150	12,4	No
Pit-roig	<u><i>Erithacus rubecula</i></u>	128	10,5	Sí
Piula dels arbres	<u><i>Anthus trivialis</i></u>	2		Sí
Raspinell comú	<u><i>Certhia brachydactyla</i></u>	36		Sí
Rossinyol	<u><i>Luscinia megarhynchos</i></u>	59		Sí
Sit negre	<u><i>Emberiza cia</i></u>	23		Sí
Tallareta	<u><i>Sylvia communis</i></u>	1		Sí
Tallareta cuallarga	<u><i>Sylvia undata</i></u>	6		Sí
Tallarol de capnegre	<u><i>Sylvia melanocephala</i></u>	13		Sí

Els ocells del bosc de Poblet (Màrius Domingo)

Tallarol de casquet	<u><i>Sylvia atricapilla</i></u>	3		Sí
Tallarol de garriga	<u><i>Sylvia cantillans</i></u>	40		Sí
Tord comú	<u><i>Turdus philomelos</i></u>	10		No
Trencapinyes (granívor)	<u><i>Loxia curvirostra</i></u>	2		Sí
Tudó	<u><i>Columba palumbus</i></u>	74	6	No
Verdum	<u><i>Carduelis chloris</i></u>	1		Sí
Xoriguer comú	<u><i>Falco tinnunculus</i></u>	1		Sí

Fora de les sis estacions, però dins dels límits del PNI N s'han observat:

Abellerol, *Merops apiaster*
Àliga daurada, *Aquila chrysaetos*
Àliga marcenca, *Circaetus gallicus*
Àliga perdiuera, *Hieraaetus fasciatus*
Aligot comú, *Buteo buteo*
Astor, *Accipiter gentilis*
Ballester, *Apus melba*
Cogullada, *Galerida cristata*
Cotxa fumada, *Phoenicurus ochruros*
Cuereta torrentera, *Motacilla cinerea*
Esparver comú, *Accipiter nisus*
Estornell negre, *Sturnus unicolor*
Falcó pelegrí, *Falco peregrinus*
Guatlla, *Coturnix coturnix*
Mussol comú, *Athene noctua*
Oreneta, *Hirundo rustica*
Pardal comú, *Passer domesticus*
Pardal xarrec, *Passer montanus*
Passerell, *Carduelis cannabina*
Picot verd, *Picus viridis*
Puput, *Upupa epops*
Roquerol, *Ptyonoprogne rupestris*
Tórtora comuna, *Streptopelia turtur*
Xixella, *Columba oenas*

Discussió.

De entrada, ja destaca l'abundància d'espècies si tenim en compte la relativa uniformitat de l'hàbitat, ja que, com hem dit abans, pràcticament sols trobem alzar i pineda de pi roig. No obstant això, la presència d'alguna petita parada conreada, la discontinuïtat de pistes i carreteres i, sobretot, els torrents i els punts d'aigua, aporten biodiversitat, encara que el nombre d'exemplars de cada espècie sigui petit.

No per esperades, deixen de destacar les presències de la piula dels arbres, el pica-soques blau i el mosquiter ibèric. Espècies força escasses en l'entorn de la zona, a les comarques meridionals.

Una sorpresa agradable ha estat l'aparició de la perdiu roja, totalment inesperada, i més sorpresa encara i més inesperat ha estat el picot garser petit, aquest ocell ha estat detectat al quart any, de forma prou ostentosa, cosa que fa pensar en una veritable expansió del territori.

Tot i que, en zoologia, com tothom sap, no hi ha res exacte, per exemple, trobem a faltar la presència de l'escorxador o qualsevol altre moixò del gènere *Lanius*. de la mateixa manera, es troba poc representat el colltort, que sols s'ha detectat un cop, quan era d'esperar una abundància molt superior d'aquest ocell en un hàbitat tan adient.

Si parlem de més o menys freqüència, podem apreciar que els ocells més citats són el pinsà, amb 150 contactes, el 12,4 % del total, el pit-roig, amb 128 exemplars contactats, el 10,5 % del total, la merla, se n'ha observat 81 exemplars que representen el 6,8%, el Tudó, amb 74 contactes (6%) i la mallerenga petita, detectada en 71 ocasions, que són el 5,8% de tots els contactes.

El fet que en cinquè lloc trobem una mallerenga suggereix que aquest grup, en realitat, és el més present amb diferència. Si comptem tots els contactes de mallerengues, és a dir, sumem les mallerengues blaves, carboneres, petites, emplomallades i cuallargues, tenim 238 exemplars, que suposen el 19,6% del total dels exemplars, mentre que sols es tracta del 10,4 % de les espècies.

Aquest fet s'accentua encara més si incloem espècies afins, com ara el bruel i el raspinell, amb 33 i 36 exemplars.

Es pot veure fàcilment que es tracta en tots els casos d'ocells eminentment forestals, gairebé sempre més fàcils de sentir que de veure.

Pel que fa a evolució de poblacions, no s'ha notat cap dada estadísticament significativa, és a dir, no s'ha notat cap augment ni cap disminució en cap població – excepció feta del picot garser petit, és clar-, ben al contrari, hi ha una regularitat sorprenent, fins tot repetint-se exactament alguns resultats d'algunes estacions any rere any, per exemple, el pinsà anota 17 observacions el primer recorregut de 2002 i 20 al segon, exactament els mateixos que el 2003. La mallerenga cuallarga també repeteix exactament, 4 el primer dia i 2 el segon. Semblants resultats s'observen a mosquiter pàl·lid, tudó, bruel i diverses mallerengues.

Tot plegat, suggereix, com ja s'observa a simple vista, que en aquests sis anys no hi ha hagut cap impacte sobre l'ecosistema del PNIN de Poblet de prou entitat que

hagi fet variar les poblacions d'ocells nidificants. Caldrà seguir monitoritzant aquestes espècies per tal de comprovar si sempre hi ha tan bones notícies.

Conclusions.

El treball amb metodologia SACRE, és a dir, amb estacions d'escolta, té unes certes limitacions en ser aplicat a un espai com aquest. En primer lloc, és difícil de trobar un recorregut més o menys lineal de més de 20 Km que transcorri per l'interior del PNIN i que permeti de cobrir la zona amb una certa visibilitat. També que garanteixi aquest possible recorregut en cotxe a qualsevol època de l'any, independentment de les pluges o la meteorologia, sobretot si comptem que l'accés a vehicles motoritzats hi és limitat.

Recentment, l'Institut Català d'Ornitologia (en endavant ICO) ha engegat el programa de Seguiment d'Ocells Comuns a Catalunya (en endavant SOCC) que sembla ser més adient a les necessitats del coneixement ornític de l'espai, per diverses raons: En primer lloc, censa tant els ocells nidificants com els hivernals, ja que es fan dos recorreguts a l'hivern i dos en temporada de cria. En segon lloc, es tracta d'un compteig que es realitza a peu i al llarg de tres quilòmetres, més similar a un recorregut normal d'observació d'ocells i sense la interferència del cotxe. Es tracta d'un monitoratge més senzill i assumible per qualsevol ornitòleg, fet imprescindible per a assegurar-ne la continuïtat.

Aquest projecte ha començat el 2002, i s'ha dissenyat un mètode en el que es divideix el país en quadrícules UTM de 10X10, establint-ne de prioritàries i de no prioritàries, per tal i com suposen o no un exemple extrapolable als tipus principals d'hàbitats en què podem dividir-lo.

Nosaltres mateixos realitzem des del principi un mostreig a Montagut, al terme Querol, a la comarca de l'Alt Camp, ja que es tracta d'una quadrícula prioritària en ambients mediterranis.

La quadrícula on es troba el PNIN i les reserves no són prioritàries, com no ho és cap de les quadrícules de les Muntanyes de Prades, de tota manera, és evident la importància d'aquest espai i d'aquestes muntanyes des del punt de vista de l'ornitofauna.

Per tot el que s'ha dit, creiem millor per al coneixement ornític del Bosc de Poblet i de les Muntanyes de Prades en general, establir-hi un recorregut SOCC i assegurar-ne la continuïtat, de moment, l'any passat ja n'hem iniciat un a Farena, al terme de Mont-ral, que enguany hem redissenyat per a fer-lo consecutiu a un altre que realitza un altre ornitòleg de l'ICO.

Per a la temporada actual, es pensa realitzar el recorregut SACRE que ha servit de base per a aquest treball per darrera vegada, començant l'any vinent un itinerari SOCC dins l'espai del PNIN.

Caldrà contactar amb els gestors de l'espai i amb l'ICO per a coordinar les tasques i facilitar els permisos o, si s'escau, els ajuts necessaris.